

Universitätsbibliothek Wuppertal

Davidis Ruhnkenii Opuscula Varii Argumenti, Oratoria, Historica, Critica

Ruhnken, David

Lugduni Batavorum, 1823

Praefatio ex editione Rutilii Lupi

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1660](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1660)

P R A E F A T I O

EX EDITIONE

R U T I L I I L U P I.

A E Q U O E T E R U D I T O

L E C T O R I.

Non Figurarum ratio, millies in scholis decantata, sed pulcherrima maximorum Oratorum exempla, quibus intuendis imitandisque plus ad eloquentiam proficitur, quam omnium Rhetorum praeceptis cognoscendis, hanc apud nos vim habuerunt, ut, sepositis tantisper aliis, quae in lucem edere parabamus, Rutilio temporis aliquid impertiremus. Quibus exemplis multum commendationis accedit ex eo, quod non solum decerpta sunt ex oratoribus, qui magnam partem interciderunt, sed etiam de Graecis sic facta Latina, ut Rutilius cum Cicerone, quem juvenis senem videre potuit, certasse videatur. Mittimus alia libelli bona, quorum non ultimum hoc est, quod plura singularia et nusquam alibi reperiunda tradat, quam in ullo veterum librorum, tam paucis quidem paginis, tradita scimus. Sed de ipso libello dicendum accuratius. Cumque alius ejus auctor sit, alius interpres, primum de auctore, Gorgia, post de interprete, Rutilio dicamus.

A Gorgia scriptum librum esse, inscriptio docet, quae in antiquis exemplaribus haec est: *P. Rutilio Lupi Schemata dianoeas et lexeos ex Graeco Gorgiae*
ver-

versa. Immo ipse Rutilius lectores ad Gorgiam, ut libri auctorem, ablegat, II. 12. Nec quicquam disertius et luculentius est Quinctiliani testimonio, IX, 2. p. 437. *Praeter illa vero, quae Cicero inter lumina posuit sententiarum, multa alia et idem Rutilius, Gorgiam secutus, non illum Leontinum, sed alium sui temporis, cujus quatuor libros in unum suum transtulit, et Celsus, videlicet Rutilio accedens, posuerunt schemata.* Sed quis ille Gorgias, et quando vixit? Quinctilianus ait, illum eadem, qua Rutilium, aetate vixisse. Itaque, cognita Rutilii aetate, Gorgiae quoque aetas simul cognoscetur. Atqui Rutilius, ut statim demonstrabimus, sub Augusto, vel certe sub Tiberio vixit. Relinquitur ergo, ut Gorgias sit Rhetor Atheniensis, Ciceronis filii in declamando magister, sed paulo post patris jussu ab eo dimissus. Cicero filius Tironi, ad Div. XVI. 21. sic scribit: *De Gorgia autem quod mihi scribis, erat quidem ille in quotidiana declamatione utilis; sed omnia postpositi, dummodo praeceptis patris parerem. Διαβήδην enim scripserat, ut eum dimitterem statim: tergiversari nolui, ne mea nimia σπουδή suspicionem ei aliquam importaret, Deinde illud etiam mihi succurrebat, grave esse, me de iudicio patris dubitare.* Dimissionis causam, a Cicerone non commemoratam, explicat Plutarchus Ciceron. p. 873. Α. Γοργίαν δὲ τὸν ῥήτορα αἰτιώμενος εἰς ἡδονὰς καὶ πότους προάγειν τὸ μεράκιον, ἀπελαύνει τῆς συνομιλίας αὐτοῦ — τὸν μὲν Γοργίαν αὐτοῦ προσηκόντως ἐπισκώπτοντος, εἴπερ ἦν Φαῦλος καὶ ἀκόλατος, ἢ τερ ἐδόκει. ubi pro ἐπισκώπτοντος scri-

bendum est *ἐπικρόπουτος* (*). Nam Cicero non irrisit Gorgiam, sed reprehendit ob mores dissolutiores. Idem Gorgias etiam *Declamationes* scripsit, quas laudat Seneca *Controv.* I. 4. p. 113. ubi N. Faber, non alium, nisi Rhetorem nostrum laudari, rectissime vidit. Ejusdem librum *περὶ τῶν Ἀσθίνων ἐταίρων* citat Athenaeus XIII. p. 567. A. 583. D. 596. F. Quanquam hic fortasse diversus a Rhetore putandus est. Tale enim argumentum Grammatici tractare solebant, Rhetores non item. Hactenus de Gorgia.

De Rutilii aetate non una est hominum eruditorum sententia. Frobenius in praefatione, quam Rhetoribus a se editis praemisit, et Glandorpheus in *Onomastico*, illum Quinctiliani aetate floruisse dicunt. Sed utrumque deceptum esse mendosa lectione Quinctiliani III. 1. p. 119. statim ostendemus. *Vossius de *Histor. Graec.* II. 13. eum sub Nerone ponit, additque, Callinicum Sophistam, qui, Suida teste, scripsit *πρὸς Δοῦπον περὶ τῆς κακοζήλιας ῥητορικῆς*, librum Lupi nostri filio inscripsisse. Verum sine ullo teste Rutilium Neroni aequalem facit, et in Callinici aetate non leviter errat, ut accurate demonstravit Jonsius de *Scriptor. Hist. Philos.* III. 14. p. 285. Fuit tamen, cum nos quoque in Vossii sententiam proniores essemus; cujus rei leve vestigium relictum est in annotatione nostra, p. 62. Burmannus ad *Quinctilian.* III. 1. p. 219. in medio relinquit, Rutilius sit, an ejus filius, ad quem Divi

Fra-

[(*) Probante Cl. Wytttenb. ad h. l. in *Sel. Pr. Hist.* p. 433.]

Fratres rescripserunt in *L. 6. D. de muner. et honor.*
 Sed dudum animadverterat Anton. Augustinus de No-
 min. Pandect. p. 364. Divos Fratres non potuisse
 rescribere ad Rutilium, qui a Quinctiliano laudetur.
 Rursus Burmannus ad prooem. Lib. VI. p. 497.
 Rutilium eundem esse Rhetorem conjicit, cujus fi-
 liam duxerit Quinctilianus. Quae conjecturae nullo
 negotio refelluntur. Nam primum quis Rutilium,
 quem Quinctilianus dudum ante se vixisse significat,
 ad Antoninorum tempus demittat? Deinde non Ruti-
 lii, sed Tutilii filiam uxorem duxit Quinctilianus.
 Hicce Tutilius cum non solum Burmanno, sed aliis
 etiam errorem objecerit, breviter, quis fuerit, ex-
 plicemus.

Quinctiliani III. 1. p. 119. locus hic est: *Scrispsit
 de eadem materia non pauca Cornificius, aliqua Ster-
 tinus, non nihil pater Gallio: accuratius vero prio-
 res Gallione Celsus et Lenas, et aetatis nostrae Vir-
 ginus, Plinius, Rutilius.* Qui locus si mendo ca-
 reret, clarum esset, Rutilium Quinctiliani aetate vi-
 xisse. Enimvero Codices MSS. et editiones veteres,
 quas Burmannus et Gesnerus excusserunt, etiam
 MStus ex Hulstiana bibliotheca in Leidensem trans-
 latus, pro *Rutilius* magno consensu legunt *Tutilius*
 Verissime. Nam Rutilio nullus potest locus esse, ubi
 Rhetores, qui universam artem oratoriam complexi
 sint, recensentur. Commemorandus est inter eos, qui
 partem Rhetorices, tanquam de Schematibus, illustra-
 rint. Atqui inter eos commemoratur, IX. 3. p. 455.
*Haec omnia copiosius sunt executi, qui non ut par-
 tem operis transcurrerunt, sed proprie libros huic ope-*

ri dedicaverunt; sicut Caecilius, Dionysius, Rutilius, Cornificius, Visellius, alique non pauci. Sed non minor erit eorum, qui vivunt gloria. Quo loco, simul observari debet, rursus Quinctilianum de Rutilio loqui, tanquam aetate sua superiore. Tutilius vero nobilis Quinctiliani tempore Rhetor fuit, qui quanta cum fama artem suam professus sit, intelligimus ex Martiale V. 56.

*Cui credas, Lupe, filium magistro,
Quaeris sollicitus diu, rogasque.
Omnes Grammaticosque Rhetorasque
Devotes, moneo: nihil sit illi
Cum libris Ciceronis, aut Maronis.
Famae Tutilium suae relinquat.*

ubi P. Seriverius etiam in Quinctiliano *Tutilius* restituit pro *Rutilius*, cujus nullam rationem a novissimis hujus Rhetoris Interpretibus habitam esse miror. Hujus Tutilii filiam cum Quinctiliano matrimonio junctam fuisse, viri docti probabili ratione colligunt ex Plinio, ita scribente Quinctiliano, VI. Ep. 32. *Quamvis et ipse sis continentissimus, et filiam tuam ita institueris, ut decebat filiam tuam, Tutilii neptem.* Quae loca tametsi in promptu fuerunt Dodwello Annal. Quinctil. §. 29. tamen non modo vitiosam Quinctiliani scripturam *Rutilius* inepte defendit, sed inde etiam Plinium corrumpit, legere tentans, *Rutilii neptem.* C. Tutilii Hostiliani, philosophi Stoici, memoriam conservat lapis apud Muratorium Inscr. p. MXLII. 1. Satis de Tutilio: ad Rutilium redeamus.

Con-

Confutatis aliorum de Rutilii aetate conjecturis, sequitur, ut sententiam nostram expromamus. Hic autem verum esse videmus, quod poeta ait, nos saepe fugientia captare, et in medio posita transvolare. Nam viri docti Rutilii aetatem conjecturis assequi conati sunt: ad Quintilianum locum, qui, quando vixerit, plane et perspicue docet, animum non attenderunt. Quid, quaeso, sibi volunt illa verba jam supra laudata: *multa alia Celsus, videlicet Rutilio accedens, posuit schemata?* Quis dicitur alteri accedere? Nempe is, qui sententiam alterius sequitur, probat. Exempla sunt apud ipsum Quintilianum, IX. 4. p. 457. *Itaque accedam in plerisque Ciceroni.* eod. libro p. 482. *Neque enim accesserim Celso.* Videntur ejus Interpretes ad VI. 4. Vellej. Patere. I. 8. *libenter enim his, qui ita prodiderunt, accesserim.* Sic Davisius in Cicerone de Finib. I. 6. legebat, *Epicurus Democrito accedit, perpauca mutans.* Jam si Celsus accessit Rutilio, necesse est, Rutilium prius dixisse sententiam, atque adeo Celsum aetate antecessisse. Atqui Celsus sub Tiberio et Claudio floruisse constat. Certum igitur est, Rutilium sub Augusto, vel Tiberio vixisse. Nihil hac ratione liquidius et verius. Nec desunt alia, quae hanc ejus aetatem egregie confirmant. Modo vidimus, eum a Quintiliano Gorgiae aequalem vocari. Atqui Gorgias vixit sub Ciceronis senectutem, adolescentiamque Augusti. Alibi idem Quintilianus, IX. 3. p. 455. illum medium ponit inter Caecilium, Dionysium, Cornificium, quos Augusti seculo floruisse scimus. Licet denique e scribendi genere, quod

Rutilius secutus est, argumentum pro ejus aetate capere. Nihil hic sophisticarum argutarum, in quibus Seneca, Plinius, et quicumque eos consecuti sunt, sibi tantopere placuerunt. Omnia simplicem et naturalem pulcritudinem habent, similem Tullianae, cujus imitandae studium aliquot locis etiam deprehendimus. De stilo Rutiliano sic judicat Barthius Advers. LV. 1. p. 2575. *ea Latinitas, quae nequaquam vulgarem, sed aetate et eruditione vere Romanum scriptorem arguit.* Ceterum in antiquis et libris et saxis permulti non modo *Rutilii Lupi*, sed etiam *Publii Rutilii Lupi* occurrunt, quos hic congerere nihil attinet. Apud Ciceronem frequens mentio est P. Rutilii Lupi, Tribunatu pl. et Praeturae functi, et in bello civili partium Pompejanarum. Vide Manutium in Ep. ad Div. I. 1. Cujus filio si quis hunc libellum tribuere velit, etsi non intercedam, nihil tamen sine idoneo teste affirmem.

Rutilius, ut Quinctilianus ait, ex quatuor Gorgiae libris unum fecerat. Nunc in duos divisus reperitur. Ex quo dubitatio nata est N. Fabro ad Senec. Contr. I. 4. p. 113. sintne libri duo, quos superstites habemus, Rutilii, cujus Quinctilianus meminit. Sed mox ipse hanc divisionem rectius adscribit librariis; quae etiam sententia est Fr. Robertsoni de artif. dicend. p. 19. et Vossii Inst. Orat. V. 2. p. 232. et de Rhetor. nat. cap. 13. p. 341. Sed Rutilius ex quatuor libris sic unum fecit, ut illum eadem opera contraheret. Quod nos ipse docet II. 12. *quid intersit, — cognoscere poteris multo diligentius ex Graeco Gorgiae libro, ubi pluribus unius-*

minusculisque ratio redditur. Rutilianæ vero Epitomæ multa deinceps detraxit sive magistrorum fastidium, sive injuriâ temporum. Quantam illa jacturam fecerit, ex Quinctiliano intelligi potest, duodecim schemata laudante, IX. 2. p. 437. quorum nullum in exemplaribus nostris vestigium reperitur. Desunt etiam illa, quæ Quinctilian. l. c. p. 455. habet: *Incredibile est, quod dico, sed verum. — Aliquis hoc semel tulit, ego bis, ego ter.* quæ sunt exempla ἀβυποφορῶς. Item: *Longius erectus sum, sed redeo ad propositum.* quod est exemplum διαξόδου. Quæ quamvis sine Rutilii mentione laudentur, tamen ex eo sumta esse, bene vidit A. Schottus ad Senec. Controv. I. 7. Negant etiam Robertellus l. c. Barthius ad Claudian. B. Gild. 398. et Gesnerus in præf. editionis suæ, hunc libellum integrum ad nos pervenisse. Barthii verba hæc sunt: *Libenter eo scriptore utor: ponit enim aliud agens lectas veterum sententias. Utinam integer legendus; quæ enim habemus excerpta sunt mera.* Quæ verba adscripsimus, ut Barthii inconstantiam notaremus. Nam qui hic bene judicat, multa libro deesse, Advers. XIII. 9. jactat, *Rutilium paucis paginis omnium fere figurarum thesaurum reclusisse.*

Verbo hic refellenda est Is. Casauboni opinio, quam prodidit annotatione, a nobis ad p. 114. relata. Scilicet vir summus existimasse videtur, Rutilium quidem Gorgiæ præcepta oratoria vertisse, sed in exemplis secutum esse aliorum, quæ tum ferebantur, versiones Latinas. De his versionibus egregius est locus Quinctiliani X. 5. p. 521. *Vertere*

Grac-

Graeca in Latinum veteres nostri oratores optimum judicabant. Id se L. Crassus in illis Ciceronis de Oratore libris dicit factitasse. Id Cicero sua ipse persona frequentissime praecipit: quin etiam libros Platonis atque Xenophontis edidit hoc genere translatos. Id Messalae placuit: multaeque sunt ab eo scriptae ad hunc modum orationes: adeo ut etiam cum illa Hyperididis pro Phryne difficillima Romanis subtilitate contenderet. Quo loco lacuna est, quanquam manifesta, tamen a nemine animadversa. Quis enim Quinctilianum tam obliviosum credat, ut, ubi Graecorum oratorum versiones recenset, exempli, quod in hoc genere perfectissimum fuit, oblitus sit, memoret Platonis et Xenophontis libros a Cicerone Latine redditos, omittat, quae memorari maxime debebant, Aeschinis Demosthenisque orationes contrarias, ab eodem de Graeco conyersas? Jam etsi e Quinctiliano clarum est, Graecorum oratorum Latinas versiones extitisse, recte tamen Barthius Advers. LV. 1. tum ejusdem Quinctiliani testimonio, tum stili aequabilitate docet, Rutilium nihil de illis versionibus sumsisse, sed unam omnia Latina fecisse. Vertit autem Rutilius Graecorum Oratorum exempla, non ut interpres, sed ut orator, nusquam verbum verbo reddens, nisi ubi vis schematis exprimenda esset. Nec aliter Graeca convertit Cicero, aut Aquila Romanus Alexandrum Numenium, aut alii alios, de quorum in vertendo licentia disputat Jac. Perizonius Diss. de Dictye Cretens. §. 10. Cum igitur Rutilii Latina non tam verbis, quam sententia cum Graecis conveniant, fieri facile potuit, ut aliquot Lysiae et Demosthenis loca, quae Rutilius

si oculos habuerit, me inter legendum fallerent.
Superest, ut, quibus praesidiis instructi ad Rutilium recensendum accesserimus, breviter exponamus. Varietates lectionum e tribus MSS. integris, et unius parvo fragmento habuimus. Primus Codex est Bibliothecae Laurentianae Mediceae in charta seculo XIV. scriptus: alter ejusdem Bibliothecae in membrana seculo XV. Fragmentum est Bibliothecae Riccardianae, manu recentiore exaratum, quod non nisi novem prioris libri paragraphos continebat. Horum Codicum variantes quam potuit fieri accuratissime excerpit Vir eruditissimus, qui cum maxime, literarum bono, Mediceas opes explicat, A. M. Bandinius. Tertii Codicis nescio cujus diversae lectiones notatae erant in margine editionis Rhenanianae, quarum mihi pro humanitate sua copiam fecit Vir celeberrimus, Abrahamus Gronovius. Enimvero non tantum boni ad Rutilium venit ex tribus Codicibus MSS. quantum ex tribus editionibus antiquis, quarum singulae cum ex diversis Codicibus ductae sint, pro totidem Codicibus haberi debent. Accidit enim, ut Rutilius uno eodemque fere tempore ter in lucem prodiret, et Editorum quisque, alterius consilium ignorans, primam se Rutilii editionem dare putaret. Primus tempore fuit Nicolaus Roscius Ferrariensis, vulgo Zopinus, librarius Venetus, qui Rutilium cum Aquila Romano, e Codice, nuper, ut ait in dedicatione ad Alphonsum, Ducem Estensem, e Gallia translato, protulit Venetiis 1519. 8. Titulus hic est: *P. Rutilius et Aliqua Romanus, antiquissimi au-*
c10

ciores. *Alexander Perusinus ad lectores: Accipe, candidissime lector, hos libellos vere aureos. Quales sint, eorum brevitas demonstrabit. Hoc unum praeteriri nolo, Quintilianum, ubi agit de figuris, sine his auctoribus minime intelligi posse.* Biennio post Beatus Rhenanus, vir natus scriptoribus antiquis in lucem vindicandis, vel Joannes Frobenius, Rutilium edidit eum Aquila Romano, Julio Rufiniano, Sulpicio Victore, aliisque Rhetoribus Basileae 1521. 4. Frobenius in praefatione ait, se Codicem, quem expressisset, vetustum illum quidem, sed prodigiosis mendis depravatum, a Beato Rhenano e Spirensi Bibliotheca accepisse. Vel sic tamen hanc editionem ceteris praefendam esse, lectionibus inter se comparandis cognovi. Rhenani editionem repetiit Badius Ascensius Parisiis 1528. 4. quam Fabricius Bibl. Lat. T. I. p. 799. confundit cum Stephaniana, de qua mox dicemus. Ascensianam Parisiis in Bibliotheca Regia vidimus, sed non excussimus, quod nullum dum consilium inieramus Rhetorum ornandorum. Meram vero repetitionem Rhenanianae esse, inde conijcimus, quod non solum iidem Rhetores, sed eodem etiam ordine, quo in illa sunt, exhibentur. Rhenanianam editionem excepit Aldina Venetiis 1523. forma maxima, quae praeter Rutilium et Aquilam habet Chirium Fortunatianum, Prisciani exercitamenta, et rhetorica Aristotelis, Aphthonii, Georgii Trapezuntii, etc. sed caret Julio Rufiniano, quem Fabricius Bibl. Lat. T. III. p. 755. per errorem scribit, illa contineri. Verum etsi tres primariae editiones e

totidem Codicibus ductae sint, tamen, si res ex vero aestimetur, et ipsae, et tres Codices, quos paulo ante recensuimus, non nisi unius Codicis vim et auctoritatem habent. Nam omnes ex uno exemplo fluxisse, planissime apparet non solum ex consensu in locis depravatis, sed multo magis ex lacuna I. 6. p. 21. quae in omnibus sine ulla varietate reperitur.

Adhuc Rutilius mendis quidem contaminatus prodierat, veruntamen ad librorum scriptorum fidem expressus. Sed mox ex officina ea, qua nulla veteres libros religiosius tractare solebat, tam deformatus eijt, ut Rutilium in Rutilio quaereres. Scilicet Robertus Stephanus Rutilium una cum Aquila Romano et Julio Rufiniano elegantissimis formis excudit Parisiis 1530. 4. (alia exempla praeferunt annum 1541.) Praefatio Stephani magnificam habet promissionem: *Usi amicorum opera, Rutilium ita restituendum curavimus, ut praeter duo loca integrum eum dare nos confidamus.* Verum quisquis tandem est, cui Stephanus editionis curam delegarit, non boni viri fidem cum Stephano egit, sed ingenio et doctrina, qua hominem valuisse pluribus documentis patet, abusus est ad Rutilium, ejusque comites, Aquilam et Rufinianum, foedissime lacerandos et interpolandos. Eam erat de R. Stephani cura, fide, religione opinio, ut nemo unus dubitaret, quin integer demum Rutilius ex ejus officina prodisset. Itaque ex eo tempore omnes non aliud, nisi Stephani exemplar, quod emendatissimum putarent, sibi exprimendum sumserunt. Ex Stephaniano eosdem Rhetores, vix ver-

verbo mutato, primus repetiit Seb. Gryphius Lugduni 1536. 8. (alia exempla habent a. 1542.) Gryphianam editionem expressit Lovaniensis 1551. 8. Has editiones omnes nosmet ipsi vidimus, et diligenter inter se contulimus. Sed nulla nobis copia fuit Aldinae 1533. 8. et Argentoratensis 1539. 8. unī Fabricio memoratarum. De quibus tamen dubitamus, dum nobis contigerit illas oculis usurpare.

Sub finem ejus seculi Franciscus Pithoeus Rutilium, et quotquot reperire potuit Rhetores minores, in unum volumen conjecit, prodiditque Parisiis 1599. 4. Auctor praefationis narrat, Pithoeum quidem Rhetores e vetustissimis optimisque Codd. innumeris locis auxisse et emendasse, sed typographos opus multis mendis inquinasse; immo autographa Pithoecana tam negligenter habuisse, ut inter eorum manus perirent. Quod de autographorum jactura dicit, in medio relinquo. Reliqua falso jactari, rebus ipsis deprehendi. Nam tantum abest, ut Pithoeus libris MSS. usus sit, ut ne veteres quidem editiones ad tres Rhetores, quos diximus, castigandos adhibuerit, praeter Aldinam, cujus ope pauca meliora fecit. Si quid praeterea novae lectionis inductum est, non e libris venit, sed e conjectura. Vitiosam editionem esse, non negarim. Sed operae nihil aliud, nisi superiorum editionum vitia repetierunt. Pithoeus potius accusandus est, qui, cum in manibus haberet integræ fidei exemplaria, tamen operis exscribendam dederit editionem Stephanianam turpissime interpolatam. Barthius

ad

ad Claudian. de Nupt. Honor. et Mar. 21. Pithoeo fidem tribuit, qua etiam vitiosas librorum suorum lectiones expresserit: sed Advers. LI. 1. in eodem fidei desiderat, ejusque editionem sine notis et adjectis mutationum rationibus pro manca habet. Sic ille secum pugnare solet.

Multo meliorem Pithoeana Rhetorum editionem, si vita suppeditasset, daturus fuisset eximius ille Grovianae disciplinae alumnus, Joannes Schultingius, quem hoc consilium agitasse, Graevius scribit Heinsio, Syllog. Epistol. T. IV. p. 46.

Ex eo tempore nemo extitit, qui in Rhetoribus castigandis aliquid studii poneret ante Jo. Matthiam Gesnerum, Germaniae decus, qui Rutilium, Aquilam et Rufinianum ex Pithoeana recensione subjecit *Primis lineis artis oratoriae*, Jenae 1745. 8. adspersis nonnullis emendationibus, quas in editionem nostram recepimus.

Novissime Argentorati 1756. 4. Rhetores Pithoeani repetiti sunt cum notis Claudii Capperonnerii, editionem curante Phil. Christiano Rangio, qui etiam editiones Rhenanianam et Aldinam, quanquam negligentius, contulit, et conjecturas in Rutilium et Aquilam, quas vir quidam egregie doctus in margine editionis Rhenan. notarat, adjecit.

Initio constitueramus uni Rutilio hanc operam navare. Nam Aquilam et Rufinianum, quos propter argumenti similitudinem Stephanus, Gesnerus, et alii Rutilio junxerant, non satis dignos, qui cum eo jungerentur, judicabamus. Verum cum cogitare coe-

pissemus, utrumque parem cum Rutilio sortem in Stephaniana officina subiisse, mutato consilio, eos quoque ad antiquarum editionum fidem restituimus, Aquilam ad Venetam, Rhenanianam et Aldinam, Rufinianum ad solam Rhenanianam. In his recensendis nulla nobis a libris scriptis subsidia fuerunt; nec tanti videbatur, illa, cum nostra et amicorum molestia, conquirere.

Aquilam, diximus p. 140. inferiorem esse tempore Antoninorum. Nunc addimus, eum superiorem esse aevo Constantini. Nam laudatur a Julio Rufiniano, qui sub Constantino vixit. Itaque multum fallitur Jac. Nic. Loënsis Epiphyll. III. 16. qui eum credit Maecenatis esse libertum, Aquilam, qui, tanquam *Notarum* auctor commemoratur a Dione Cass. LV. 7. et Isidoro Orig. I. 21. *Orthographiam* Aquilae laudat Cassiodorus de Orthograph. p. 619.

Julii Rufiniani mentionem nusquam invenimus, nisi in inscriptione veteri apud Maffejum Veron. illustrat. Part. I. p. 360. n. XL. et Muratorium Inscr. p. MXIX. 2. quae, quoniam et patris et filii memoriam praeclare illustrat, integra subjicienda videtur:

TATIANI

C. IVLIO RVFINIANO

ABLABIO TATIANO C. V. RVFI

NIANI, ORATORIS FILIO FISCO PA

TRONO RATIONVM SVMMARVM

ADLECTO INTER CONSVLARES IVDI

CIO DIVI CONSTANTINI LEGATO PRO

VINCIAE ASIAE CORRECTORI TVSCIAE

ET VMBRIAE CONSVLARI AE

MILIAE ET LIGVRIAE PONTIFICI

VESTAE MATRIS ET IN COLLE

GIO PONTIFICVM PROMA

GISTRO SACERDOTI HER

CVLIS CONSVLARI CAM

PANIAE HVIC ORDO SPLEN

DIDISSIMVS ET POPVLVS

ABELLINATIVM OB INSIGNEM

ERGA SE BENIVOLENTIAM ET RELI

GIONEM ET INTEGRITATEM EIVS STATVAM

CONLOCANDAM CENSVIT.

Ex hoc monumento Rufiniani cum aetatem, tum professionem intelligimus. *Orator* accipiendus est rhetor ex cadentis Latinitatis consuetudine. Tres Titiani rhetores *oratores* vocantur a Capitolino Maximin. Jun. 1. Cassiodor. de Instit. div. liter. 25, et in marmore apud Fabrett. p. 208. et 700. Eudelechius, qui et ipse rhetor fuit, *orator* in subscriptione, quam in Taciti et Apuleji Cod. Florentino reperit Pichena, in Apuleji Cod. Vatic. Sirmondus ad Sidon. Apollin. IV. 8. Felix item *orator*

in subscriptione Codd. Horatii, quam protulit Bentley praef. ad Horat. p. 6. Arusiani Messii *Elocutionum exempla* hunc titulum praeferunt: *Arusiani Messii V. C. Or. Comitum primi ordinis Quadruga*, etc. ubi *Or.* non in *Gr.* mutandum, ut sit *Grammatici*, sed explicandum *Oratoris*, ut Donatus in titulo Scholiorum in Terentium dicitur *V. C. Orator Urbis Romae*. Ex JCTis hujus significationis exempla dedit A. Augustinus ad Modestin. s. de Excus. p. 1571. Sunt quidem duo Ciceronis loca, Acad. I. 2. et de Orat. III. 21. ubi *orator* pro rhetore dicatur. Sed cum facilis in his vocibus librorum lapsus fuerit, assentiar Zach. Pearcio, illa loca ad melioris aetatis normam castiganti. Vide eundem ad I. de Orat. 62.

Reliqua hujus marmoris, etsi non ad patrem Rufinianum, sed ad filium pertineant, tamen paucis emendare et illustrare nihil vetat. Prima vox **TATIANI** tollenda videtur: quam quadratarius, per errorem sculptam, reliquit, ne marmor deformaret.

RATIONVM SVMMARVM dicitur, qui *Rationalis summarum* in Notitia Dignitatum, et L. 7. Cod. Theodos. de jure fisci, T. III. p. 413. ubi vid. Jac. Gothofredum. Sic servi, qui rationes summae rei curabant, simpliciter *summarum* dicuntur, ut *primarum* et *secundarum*, actores partium primarum et secundarum. Lapis apud Murator. p. MCCCCLXXXVIII. 4.

PATROCLO SVMMARVM

VLPIVS PRISCVS

ANIMAE MERENTI.

Quem

Quem Genitivum exemplis illustrat Hagenbuchius
Epist. Epigraph. p. 523.

CONSULARI AEMILIAE ET LIGURIAE. Ex hoc loco emendanda est inscriptio utriusque Codicis, Theodosiani et Justiniani. L. 1. Cod. Theod. de Vegetigal. T. I. p. 421. sic inscribitur: *Imp. Constantinus A. ad Junium Rufinum, Consularem Aemiliae.* L. 4. Cod. Just. eod. tit. *Imp. Constantinus A. ad Rufum*, vel, ut MSS. quidam, *ad Julium*. Scribendum ex marmoris fide: *Imp. Constantinus A. ad Julium Rufinianum.* et praeterea in Cod. Theod. plenius legendum: *Consularem Aemiliae et Liguriae.* praesertim cum Anianus etiam in exemplo suo legerit *et Liguriae*, probante Gothofredo.

CONSULARI CAMPANIAE — POPVLVS ABELLINATIVM. Ex L. 68. Cod. Theod. de Decurion. T. IV. p. 442. etiam patet, Abellinatum civitatem fuisse sub Consulari Campania. Vide ibi Gothofredum.

Historia critica Oratorum Graccorum, quam Rutilio praemisimus, quomodo nata sit, et quo consilio scripta, suo loco dicetur. Tu, Lector, his fruiere, et vale. — Ao. MDCCLXVIII.